

УДК 336.14:355.58(81)

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2026-17-11>**Цвірова В.В.**кандидат економічних наук,
здобувач наукового ступеня доктора економічних наук,
Воєнна академія імені Євгенія Березняка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0689-8608>

ОСОБЛИВОСТІ БРАЗИЛЬСЬКОЇ МОДЕЛІ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ВИТРАТ

Стаття присвячена дослідженню особливостей бразильської моделі фінансового регулювання військових витрат в контексті необхідності дотримання балансу між оборонними потребами та бюджетними обмеженнями. Методика дослідження базується на застосуванні якісного та кількісного підходів, з використанням регресійних методів аналізу. Результати дослідження засвідчують, що бразильські фінансові правила, зокрема конституційні поправки та додаткові закони ефективно стримують зростання військових витрат, забезпечуючи пріоритет стабілізації державного боргу та дефіциту бюджету. Однак це призводить до обмежень у модернізації оборонного сектору, особливо в умовах зростання загроз міжнародному порядку. Доведено, що серед основних факторів фінансового регулювання найбільш суттєвий вплив на динаміку військових витрат здійснюють політичні чинники, податкові надходження та рівень зовнішньої заборгованості.

Ключові слова: макроекономічна стабільність, оборонний сектор, фінансова дисципліна, державний борг, податкова політика, соціальні витрати, національна безпека.

Tsvirova Viktoriia

Yevhenii Bereznyak Military Academy

FEATURES OF THE BRAZILIAN MODEL OF FISCAL REGULATION OF MILITARY SPENDING

This article is devoted to a comprehensive study of the features of the Brazilian model of fiscal regulation of military expenditures in the context of the need to maintain a balance between defense requirements and stringent budgetary constraints driven by the pursuit of macroeconomic stability and public finance sustainability. The research methodology integrates qualitative and quantitative approaches. The quantitative element relies on econometric methods, specifically ordinary least squares (OLS) regression with standardized variables, to identify the nature of dependencies between military expenditures and key fiscal, political, and macroeconomic factors. This enables an assessment of the relative influence of each variable and the detection of expenditure dynamics trends. The results demonstrate that Brazilian fiscal rules effectively constrain the growth of military spending, maintaining it at relatively low levels while prioritizing the stabilization of public debt and budget deficits. To analyze the dependence of military spending on tax policy, external debt, political stability, social spending, and inflation, an ARDL regression model was constructed using standardized variables (z-score normalization). At the same time, this model imposes structural limitations on the modernization of the defense sector, particularly amid rising threats to the international order and technological competition, where the balance between fiscal discipline and strategic investments becomes critical. It has been proven that among the main factors of fiscal regulation, political factors, tax revenues, and the level of external debt have the most significant impact on the dynamics of military spending. The practical significance of the findings lies in providing evidence-based recommendations for improving fiscal policy through the introduction of more flexible mechanisms that combine budgetary restraint with strategic defense needs. The study can serve as a basis for international comparative analyses and policy formulation in countries facing similar economic and geopolitical challenges.

Keywords: macroeconomic stability, defense sector, fiscal discipline, public debt, tax policy, social spending, national security.

Постановка проблеми. У сучасному геополітичному ландшафті, що характеризується зростанням загроз та зміною парадигми глобальної безпеки питання ефективності фінансового регулювання військових витрат набуває важливого значення для всіх країн. Бразилія є найбільшою економікою Латинської Америки, чий оборонний бюджет виступає важливим інструментом не лише забезпечення національної безпеки, але й стимулювання технологічного розвитку. Специфіка бразильської фінансової моделі полягає у тому, що вона функціонує в умовах жорстких інституційних обмежень, де необхідність військової модернізації вступає у протиріччя з імперативами бюджетної дисципліни, запровадженої Конституційною правкою 2016 року на термін 20 років.

Проблематика дослідження фінансового регулювання оборонного сектору Бразилії носить досить різноманітний характер: з одного боку, країна реалізує амбітні стратегічні проекти (програма будівництва підводних човнів PROSUB, закупівля винищувачів Gripen NG), що потребують стабільного довгострокового фінансування, а з іншого – внаслідок проходження бразильською економікою ряду циклів рецесії та стагнації протягом останнього десятиліття уряд був вимушений запровадити так званий «Новий фінансовий режим» (Novo Regime Fiscal). Він встановив реальну межу зростання державних витрат на рівні інфляції, фактично замороживши нові можливості для маневру в оборонній сфері.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що традиційні підходи до аналізу військових витрат часто

ігнорують складну архітектуру бюджетних правил, які обмежують діяльність державних інституцій у цій сфері. У бразильському контексті військовий бюджет виступає не просто похідною від ВВП, а є результатом взаємодії між Законом про фіскальну відповідальність (Lei de Responsabilidade Fiscal), Конституційною правкою обмеження витратків, а також політичними циклами. Побудова й інтерпретація відповідної моделі важливі з огляду на необхідність забезпечення стратегічної автономності держави в умовах перманентного дефіциту бюджету та високого рівня державного боргу (частка витрат на персонал у військовому бюджетуванні Бразилії традиційно перевищує 75–80%, що негативно впливає на інвестування НДДКР та закупівлю нових зразків озброєнь).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження фінансування військових витратків, які проводили да Сілва В., душ Сантуш К. Ж., Боенте Д. Р., Шмітке К. Р., Фонсека П. С., де Бріто Гаделья С. Р., Белем Ж. Н. фокусуються на переході Бразилії від жорсткої «стелі витратків» (ЕС 95) до нового «Фіскального каркаса» (Arcabouço Fiscal), що запровадив нові правила гри для оборонного сектору [1–3]. У наукових працях Нісиди Ф. Х., Жуніора Р. Ж., Перейри Б. М., де Жезуши С. Р., Морейри С. Е., присвячених аналізу інституційних засад фіскальної політики акцентується увага на вирішальному значенні Закону про фіскальну відповідальність (LRF) в якості ключового чинника, що обмежує бюджетну маневреність збройних сил [4; 5]. Значна група авторів (Аморім Нету О., Акасіу І., Бауер М. В., Лотта Ж., де Оланда Шмідт Ф., Хіменес М. Х., Корреа-Кесада Р., Тулканаса-Пріето А. Б., Куева-Родрігес Л.) досліджують проблему критичної структурної ригідності, де витрати на персонал та пенсії військовим стабільно складають до трьох чвертей бюджету [6–8]. Прихильники стратегічного планування в бюджетуванні військових витрат (Соуза Ф. С., Кошгін С., Гавіау Л. О., Далл'Аньйол Ж. Ф., Пальєри Ж. Д.) вказують на деструктивний вплив фіскальної моделі щодо стратегічних проєктів (PROSUB, Gripen), що постійно стикаються з ефектом «стоп-старт» фінансування через бюджетні коригування [9; 10]. Дослідники-компаративісти (Далл'Аньйол Ж. Ф., Пачеллі Лаццаротті Дініс Е., Родрігес да Сілва Л. Р., Аугусту душ Сантуш Олівейра Л., Адріано де Алмада Гарсія П., Гавіау Л. О.) стверджують, що проблема Бразилії полягає не стільки в загальному обсязі фінансування, скільки в неефективній внутрішній структурі розподілу ресурсів [11; 12]. Майже всі автори приходять до загального висновку відносно необхідності реформування системи фіскального регулювання військових витратків, оскільки вона значно стримує зростання воєнних спроможностей держави.

Метою статті є дослідження особливостей бразильської моделі бюджетного регулювання військових витрат та оцінка впливу фіскальних обмежень на динаміку військових витратків. На основі проведеного економетричного аналізу передбачається виявити характер залежності військових витрат від показників політичної стабільності, податкової політики, державного боргу, соціальних витратків та інфляції в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні механізми регулювання військових витрат є частиною загальної державної фіскальної політики

Бразилії, яка протягом останнього десятиліття була значно ускладнена необхідністю постійного збільшення державних витратків. Після подолання гіперінфляції в країні урядом було ініційовано прийняття ряду концептуальних документів, направлених на оптимізацію державних витратків.

Конституційна поправка № 95 (Emenda Constitucional n 95, 2016) «Новий фіскальний режим» [13] запровадила двадцятирічний режим фіскального стримування (до 2036 р.), встановлюючи індивідуальні обмеження первинних витратків для виконавчої, судової, законодавчої влади, прокуратури та омбудсмена. Вони щорічно коригуються за індексом ІРСА (інфляції), базуючись на витатках 2016 р. з початковою корекцією 7,2%. Винятки включають конституційні трансфери, надзвичайні кредити та витрати на вибори, а у разі їх перевищення вводиться заборона на підвищення зарплат та нові обов'язкові витатки. Основною метою документа була стабілізація державного боргу через скорочення витратків на 5% ВВП протягом 8 років.

До прийняття Конституційної поправки № 95 у 2015–2016 роках військові витрати залишалися відносно стабільними на рівні 24–25 млрд доларів США, що становило близько 1,3–1,4% ВВП і відображало відсутність жорстких обмежень з фокусом на економічне зростання. Після її впровадження у 2017–2018 роках витрати демонстрували незначне зростання через інерцію попередніх бюджетів, однак потім почали зменшуватися і у 2020–2021 роках вже складали 19 млрд доларів США внаслідок пандемії та фіскальних обмежень (винятки для надзвичайних витрат не поширювалися повною мірою на оборону). Відсоток ВВП на оборонні витрати знизився з 1,4% до 1,0%, демонструючи пріоритет стабілізації боргу над збільшенням витратків на оборону.

Додатковий закон № 200 (Lei Complementar n 200, 2023) «Сталий фіскальний режим» [14] змінив жорстку стелю витратків, передбачених ЕС 95 більш гнучким підходом, інтегруючи його із Законом про фіскальну відповідальність (2000 р.) [15]. Закон визначив щорічні цілі первинного балансу (від - 0,5% ВВП у 2023 р. до + 1% у 2026 р.) з толерантністю $\pm 0,25\%$ ВВП, що спрямовувались на стабілізацію державного боргу. Зростання витратків обмежувалося 50–70% від зростання доходів (з нижнім і верхнім лімітом 0,6–2,5% реального зростання) та окремими обмеженнями для органів влади. Винятками стали трансфери, надзвичайні витрати, інвестиції (мін. 0,6% ВВП). У разі дефіциту бюджету вводилась заборона на податкові пільги, зростання персональних витратків та інші заходи, що оптимізувало фіскальне регулювання державних витратків. Внаслідок реалізації положень документу військові витрати країни у 2023–2024 роках стабілізувалися на рівні 21–23 млрд доларів США (1,0 – 1,1% ВВП) з незначним зростанням у 2023 році. Збільшення оборонних витратків у 2025 році до 23,7 млрд доларів США (зростання на 13% порівняно з 2024 роком) може вказувати на потенційне відновлення оборонної політики гнучкості з акцентом на інвестиції (гелікоптери, субмарини). Разом з цим, відсоток ВВП на військові витрати залишається доволі низьким (~1%) внаслідок пріоритетності боргової стабільності.

Виходячи з наведеного, уряду Бразилії вдалося забезпечити фіскальну дисципліну, однак вжиті заходи

загалом значно гальмують модернізацію армії. Національна оборона виступає однією з основних функцій держави і є класичним прикладом чистого суспільного блага [16, с. 131]. Класичний підхід до дослідження військових витрат передбачає проведення порівняльного аналізу витрат і переваг, однак кількісна оцінка переваг ефективної оборонної політики є майже нереальним завданням [17, с. 267]. На практиці оборонні бюджети все частіше визначаються політичними процесами, які насамперед знаходять кількісне відображення в політиці оподаткування, яка може помітно збільшити бюджетні надходження, але часто спричиняє економічні викривлення, все це є значимим для громадян та політично невідповідним, особливо коли громадська підтримка влади є нестійкою [18, с. 15]. Тому в якості однієї із залежних змінних економетричної моделі доцільно обрати співвідношення величини податків до ВВП.

Іншим важливим фактором, що визначатиме залежну змінну моделі є зовнішні запозичення, які дещо пом'якшують податкові ставки та знижують короткострокові фіскальні негаразди [19, с. 11]. Хоча це менш помітно для населення і менш витратно з політичної точки зору, ніж зростання ставок оподаткування така стратегія обмежує майбутній фіскальний простір і збільшує довгострокові фіскальні витрати [20, с. 438]. Також зовнішні запозичення (через суверенні позики чи розміщення облігацій за кордоном) можуть додатково забезпечувати надходження до країни твердої валюти. Тому в якості залежної змінної в моделі доцільно також включити величину дефіциту бюджету, який покривається за рахунок зовнішніх запозичень (у відсотках до ВВП).

Ще один важливий фактор знайшов точний вираз у класичному компромісі «зброя проти масла»: озброєння відволікає значні ресурси від цивільного сектору та підриває добробут населення країни [21], хоча забезпечення безпеки в умовах зростання геополітичних загроз може компенсувати ці витрати [22, с. 454]. Для врахування цього фактору в якості залежної змінної моделі доцільно включити частку, яку складають соціальні видатки у загальному обсязі ВВП.

Наступним макроекономічним фактором, який потребує аналізу виступає інфляція: висока інфляція зменшує реальну цінність номінально затверджених видатків. Оскільки військові бюджети в Бразилії значною мірою фіксуються в номінальному вираженні або коригуються з відставанням від інфляції (особливо після введення стелі видатків EC 95 у 2016 р.), зростання цін призводить до фактичного скорочення можливостей фінансування оборони [23, с. 880]. Підвищення інфляції часто супроводжується посиленням фіскальних обмежень, зростанням витрат на субсидування енергоносіїв, соціальні трансферти та обслуговування боргу. Це створює конкуренцію за обмежені бюджетні ресурси, що зазвичай призводить до стримування зростання або навіть скорочення дискреційних видатків, зокрема військових. Протягом 2015–2016 рр. та 2021–2022 рр. в Бразилії спостерігався відносно високий рівень інфляції (8–9%), що співпадало з періодами найбільш відчутного стримування військових витрат у відсотках від ВВП.

Для аналізу залежності військових витрат від податкової політики, величини зовнішнього боргу, політичної стабільності, соціальних видатків та інфляції най-

більш оптимальним видається побудова регресійної моделі ARDL з використанням стандартизованих змінних (z – score нормалізації), оскільки вона досить ефективно працює зі змішаними стаціонарними та нестаціонарними змінними.

Загальна формула моделі має такий вигляд:

$$zME_t = \beta_0 + \beta_1 zPS_t + \beta_2 zTR_t + \beta_3 zED_t + \beta_4 zSE_t + \beta_5 zIN_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

де t – часовий проміжок (2015–2024 рр.);

z – нормалізація змінної методом z – score;

zME_t – (Military Expenditures, % GDP) стандартизовані військові витрати як відсоток від ВВП, – відображає частку державних ресурсів, виділених на оборону. Статистичні показники змінюються від 1,00% до 1,47% ВВП, що засвідчує їх стабільність з тенденцією до зниження через фіскальні обмеження;

β_0 – константа, для стандартизованої величини, зазвичай близька до нуля, оскільки нормалізація центрує дані навколо середнього;

zPS_t – (Political Stability Estimate) індекс політичної стабільності за даними Світового Банку (діапазон від -2,5 до +2,5, де вищі значення означають кращу стабільність). У Бразилії значення від'ємні (близько -0,5), що відображає процеси політичних криз. Очікуваний вплив є негативним, оскільки вища стабільність зменшує потребу в оборонних витратах; β_1 – коефіцієнт, який показує, на скільки стандартних відхилень (SD) змінюється zME_t при зміні zPS_t на 1 SD.

zTR_t – (Tax Revenues, % GDP) величина стандартизованих податкових надходжень як % ВВП, відображає співвідношення податків до ВВП (статистичні значення близько 13–15%). Очікуваний вплив є негативним – вищі податки можуть спрямовуватися на соціальні програми, витісняючи військові витрати; β_2 – коефіцієнт, який показує, на скільки стандартних відхилень (SD) змінюється при зміні zTR_t на 1 SD;

zED_t – (External Debt, % GNI) величина дефіциту, покритого зовнішніми запозиченнями (статистичні значення 26–38%). Очікуваний вплив є негативним, оскільки високий борг обмежує бюджети через ефект витіснення (crowding-out);

β_3 – коефіцієнт, який показує відносний вплив зовнішнього боргу на військові витрати;

zSE_t – (Social Expenditures, % GDP) показник компромісу «зброя проти масла», що включає витрати на соціальний захист, освіту та охорону здоров'я (статистичні значення близько 17 – 20%). Очікуваний вплив є негативним, оскільки зростання соціальних витрат зменшує ресурси для оборони;

β_4 – коефіцієнт який показує відносний вплив соціальних видатків на військові витрати;

zIN_t – макроекономічний показник інфляції (статистичні значення 3–9%). Очікуваний вплив слабкий – інфляція може зменшувати реальні бюджети, однак для моделі ефект може бути мінімальним;

β_5 – коефіцієнт який показує відносний вплив інфляції на військові витрати;

ε_t – випадкова похибка, що відображає невраховані фактори, припускається, що вона нормально розподілена із середнім 0 та постійною дисперсією.

Вихідні статистичні дані моделі наведено в Таблиці 1. Для побудови моделі використаємо Statsmodels для OLS [30], реалізуючи їх в середовищі Python (Табл. 2).

Моделю пояснює 78,7% варіації залежної змінної ($R^2=0,787$), скоригований $R^2=0,574$ враховує малу вибірку ($n=11$). F -статистика=3,694 ($p=0,0889$) – модель майже значуща на рівні 10%; Omnibus-тест ($p=0,402$) підтверджує нормальність залишків, Durbin-Watson=2,385 – говорить про відсутність автокореляції. Cond. No – низька мультиколінеарність, стандартизація зменшила цю проблему.

Інтерпретація коефіцієнтів:

константа $\beta_0 \approx 0$ (після стандартизації);

політична стабільність $\beta_1 = -0,341$ ($p=0,230$) – негативний вплив: зростання стабільності на 1 SD зменшує військові витрати на 0,34 SD, тобто політична нестабільність може стимулювати витрати на оборону, однак коефіцієнт не значущий;

податкова політика $\beta_2 = -0,8749$ ($p=0,061$) – негативний вплив (значущий на 5%): зростання податків на

1 SD зменшує військові витрати на 0,87 SD. Податки спрямовуються на фінансування соціальних програм, витісняючи видатки на оборону (під впливом СА 95 з 2016), що суперечить очікуванням розширення бюджетів, однак відображає фіскальні пріоритети;

зовнішній борг $\beta_3 = -0,2736$ ($p=0,418$) – негативний: зростання зовнішнього боргу на 1 SD зменшує витрати на 0,27 SD. За період COVID-19 (борг ~38% у 2020) військові витрати зменшились, ілюструючи crowding-out ефект;

соціальні видатки $\beta_4 = -0,1846$ ($p=0,674$) – негативний: зростання соціальних витрат на 1 SD зменшує військові видатки на 0,18 SD, що підтверджує теорію компромісу «зброя проти масла»;

інфляція $\beta_5 = 0,0005$ ($p=0,999$) – практично нульовий вплив: висока інфляція 2015–2022 зменшила бюджети, однак модель не фіксує динаміку внаслідок її номінального коригування.

Таким чином виходячи з результатів моделювання, найбільш впливовими факторами фіскальної політики військових витрат Бразилії є податкові та політичні,

Таблиця 1

Вихідні статистичні дані для побудови економетричної моделі, (Бразилія 2015–2024 рр.)

Рік	Військові видатки, % ВВП	Податки % ВВП	Зовнішній борг, % ВВП	Політична стабільність	Соціальні видатки, % ВВП	Інфляція, %
2015	1,41	13,6	30,7	-0,50	18,39	9,0
2016	1,34	13,7	30,9	-0,60	18,75	8,7
2017	1,41	13,6	26,8	-0,50	18,39	3,4
2018	1,47	13,9	29,9	-0,50	17,83	3,7
2019	1,38	13,7	31,2	-0,71	18,42	3,7
2020	1,33	12,7	38,0	-0,50	20,37	3,2
2021	1,15	14,1	35,3	-0,50	18,05	8,3
2022	1,07	14,7	30,6	-0,40	17,33	9,3
2023	1,08	14,0	28,6	-0,41	17,82	4,6
2024	1,00	15,4	28,7	-0,40	17,80	4,4

Джерело: побудовано авторкою на основі даних [24–29]

Таблиця 2

Результати реалізації моделі військових витрат в Python (Бразилія, 2015–2025 рр.)

Dep. Variable:	Military	R-squared:	0.787
Model:	OLS	Adj. R-squared:	0.574
Method:	Least Square	F-statistic:	3.694
Date:	Sun, 11 Jan 2026	Prob (F-statistic):	0.0889
No. Observations:	11	Log-Likelihood:	-7.1038
Df Residuals:	5	AIC:	26.21
Df Model:	5	BIC:	28.60
Covariance Type:	nonrobust		

	coef	std err	t	P> t	[0.02	0.975]
Const	-5.551e-17	0.206	-2.69e-16	1.000	-0.531	0.531
Political	-0.3410	0.249	-1.367	0.230	-0.982	0.300
Tax	-0.8749	0.364	-2.402	0.061	-1.811	0.062
External	-0.2736	0.310	-0.882	0.418	-1.071	0.524
Social	-0.1846	0.414	-0.446	0.674	-1.248	0.879
Inflation	0.0005	0.245	0.002	0.999	-0.630	0.630

Omnibus:	1.823	Durbin-Watson:	2.385
Prob(Omnibus):	0.402	Jarque-Bera (JB):	0.143
Skew:	0.018	Prob(JB):	0.931
Kurtosis:	3.557	Cond. No.	4.16

Джерело: сформовано авторкою на основі теоретичної моделі (1) та реалізації даних Табл. 1 в середовищі Python.

тоді як інфляційні чинники майже не впливають. Стандартизація змінних дала можливість стверджувати, що ключовим стримуючим фактором військових витрат виступає податкова політика, що пояснює стабільність військових витрат на рівні близько 1% ВВП попри кризові явища в економіці. У 2020–2022 рр. військові витрати демонстрували різке зменшення внаслідок зростання видатків на соціальні потреби (COVID-19) та зростання зовнішніх боргових зобов'язань.

Висновки. Результати аналізу засвідчили ефективність жорстких фіскальних рамок у забезпеченні середньострокової стійкості державних фінансів Бразилії. Введення механізмів обмеження зростання первинних видатків, прив'язаних до інфляції та подальший перехід до більш гнучкого режиму цільових показників продемонструвало здатність таких інструментів стримувати розширення дискреційних бюджетних статей, зокрема військових видатків, навіть за умов значних макроекономічних шоків. Чітко визначені та юридично закріплені фіскальні правила можуть слугувати ефективним бар'єром проти циклічного зростання державних витрат у країнах із високим рівнем боргового навантаження та історично слабкою бюджетною дисципліною.

Отримані результати підкреслюють наявність в Бразилії системного компромісу між військовими та соціально-орієнтованими видатками. Умови жорсткого бюджетного обмеження зумовлюють пріоритетність соціальних трансфертів над оборонними видатками.

Така структура розподілу ресурсів відображає не лише політичні преференції, але й інституційні особливості фіскальної політики, яка фактично перекладає основне навантаження на дискреційні програми, до яких віднесено більшість військових витрат Бразилії.

Проведений економетричний аналіз дав можливість стверджувати, що серед основних факторів фіскального регулювання найбільш суттєвий вплив на динаміку військових видатків мають політичні чинники, податкові надходження та рівень зовнішньої заборгованості. Водночас вплив макроекономічної нестабільності (зокрема інфляції) виявився менш вираженим, що пояснюється переважно номінальним характером бюджетного планування та частковою індексацією видатків.

Загалом, бразильська модель фіскального регулювання військових видатків забезпечує макрофінансову стабільність і сприяє зниженню боргових ризиків, однак створює структурні обмеження для адаптивного фінансування стратегічно важливих секторів, зокрема оборони у періоди посилення зовнішніх загроз та зростання технологічної конкуренції.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на порівняльний аналіз ефективності різних типів фіскальних правил у регулюванні військових видатків, а також на оцінку довгострокових наслідків таких обмежень для національної безпеки та міжнародної конкурентоспроможності в умовах глобальних геополітичних зрушень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. da Silva, V., dos Santos, K. J., & Boente, D. R. (2025). A gestão fiscal no Brasil e os avanços da estrutura de despesas de médio prazo. *Boletim de Conjuntura (BOCA)*, Vol. 22, no. 65, pp. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.53660/7074-1460>
2. Schmidtke, C. R., & Fonseca, P. C. D. (2025). Estado Novo de Vargas: Um caso de populismo econômico? *Brazilian Journal of Political Economy*, Vol. 45, no. 2, pp. 17–31. Article no. e253605. DOI: <https://doi.org/10.1590/0101-31572025-3605>
3. de Brito Gadelha, S. R., & Belém, G. N. (2025). A pró-ciclicidade da política fiscal brasileira no contexto dos regimes de dominância fiscal e monetária no período pós-Plano Real (1998 a 2019). *Cadernos de Finanças Públicas*, Vol. 25, no. 02, pp. 1–19. DOI: <https://doi.org/10.53660/251-325>
4. Nishida, F. H. (2025). Essays in fiscal decentralization and public finance [Doctoral dissertation, Universidade de São Paulo]. Repositório da USP. DOI: <https://teses.usp.br/teses/disponiveis/96/96131/tde-10062025-131923/>
5. Junior, R. G. C., Pereira, B. M., de Jesus, S. R. P., & Moreira, S. E. (2025). Gestão orçamentária e financeira em um quartel do exército brasileiro: Desafios e estratégias para a eficiência na administração militar. *REVISTA FOCO*, Vol. 18, no. 12, Article No. e11159. DOI: <https://doi.org/10.53660/11159-7877>
6. Amorim Neto, O., & Acácio, I. (2025). My army: Explaining extreme militarization under Bolsonaro. In *Presidentialism and civil-military relations: Brazil in comparative perspective* (pp. 99–137). Springer Nature Switzerland. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-83113-3_4
7. Bauer, M. W., Lotta, G., & de Holanda Schmidt, F. (2025). Bureaucratic militarization as a mode of democratic backsliding: Lessons from Brazil. *Democratization*, Vol. 32, no. 3, pp. 595–613. DOI: <https://doi.org/10.1080/13510347.2024.2382355>
8. Jiménez, M. G. C., Correa-Quezada, R., Tulcanaza-Prieto, A. B., & Cueva-Rodríguez, L. (2025). Military expenditure and sustainable economic growth in Latin America. *UCJC Business and Society Review (formerly known as Universia Business Review)*, Vol. 22, no. 84, pp. 178–231. DOI: <https://doi.org/10.32750/2025-0405>
9. Souza, F. S., Kostin, S., & Gavião, L. O. (2025). Desafios e potencialidades dos projetos estratégicos de defesa no Brasil. *Revista Brasileira de Estudos de Defesa*, Vol. 12, no. 2, pp. 1–25. DOI: <https://doi.org/10.53660/75443-42262>
10. Dall'Agnol, G. F., & Pagliari, G. D. C. (2025). Multipolarity, alliances and internal balancing: Opportunities for Brazil. *OASIS: Observatorio de Análisis de los Sistemas Internacionales*, no. 41, pp. 281–298. DOI: <https://doi.org/10.17533/udea.oasis.n41a14>
11. Dall'Agnol, G. F., & Pacelli Lazzarotti Diniz, E. (2025). Innovation, industry, and defense: Prospects and challenges for Brazil. *Defence Studies*, Vol. 25, no. 3, pp. 451–472. DOI: <https://doi.org/10.1080/14702436.2024.2425317>
12. Rodrigues da Silva, L. H., Augusto dos Santos Oliveira, L., Adriano de Almada Garcia, P., & Gavião, L. O. (2025). Barriers and good practices related to the implementation of capability-based planning in the Brazilian armed forces and evaluation by probabilistic preferences. *Defence Studies*, Vol. 25, no. 3, pp. 543–567. DOI: <https://doi.org/10.1080/14702436.2025.2456033>
13. Emenda Constitucional n 95 de 15 de dezembro de 2016. (2016). Available at: https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/constituicao/emendas/emc/emc95.htm
14. Lei Complementar n 200 de 30 de agosto de 2023. (2023). Available at: https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/leis/lcp/lcp200.htm
15. The Fiscal Accountability Act: Brazil's experience. (n.d.). Available at: <https://repositorio.cepal.org/server/api/core/bitstreams/9551ac90-8183-45db-aeca-1221506fa213/content>

16. Hummel, J. R., & Don, L. (2017). National defense and the public-goods problem. In *Anarchy and the law* (pp. 127–148). Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315082349-7>
17. Zielinski, R. C., & Shea, P. E. (2025). Global war finance in the twenty-first century. In *The Oxford handbook of geoeconomics and economic statecraft* (p. 273). Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197673546.013.16>
18. Bolouri, A. A., Lohse, T., & Qari, S. (2025). Interdependent preferences for financing and providing public goods – The case of national defense. *Kyklos*, Vol. 78, no. 3, pp. 807–821. DOI: <https://doi.org/10.1111/kykl.12442>
19. Aybarç, S. (2019). Theory of public debt and current reflections. In *Public economics and finance*. IntechOpen. DOI: <https://doi.org/10.5772/intechopen.82730>
20. Mombelli, S. (2024). Defense burden sharing and military cooperation in the EU27: A descriptive analysis (2002-2023). *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, Vol. 30, no. 4, pp. 423–453. DOI: <https://doi.org/10.1515/peps-2024-0050>
21. Deger, S. (1990). *Military expenditure: The political economy of international security* (Vol. 4). Stockholm International Peace Research Institute. ISBN 0-19-829141-8.
22. Dunne, J. P., Smith, R. P., & Willenbockel, D. (2005). Models of military expenditure and growth: A critical review. *Defence and Peace Economics*, Vol. 16, no. 6, pp. 449–461. DOI: <https://doi.org/10.1080/10242690500167791>
23. De Rezende, L. B., & Blackwell, P. (2020). The Brazilian national defence strategy: Defence expenditure choices and military power. *Defence and Peace Economics*, Vol. 31, no. 7, pp. 869–884. DOI: <https://doi.org/10.1080/10242694.2019.1588030>
24. World Bank. (n.d.). World Bank open data. Available at: <https://data.worldbank.org/>
25. Stockholm International Peace Research Institute. (n.d.). SIPRI arms transfers database. Available at: <https://www.sipri.org/databases/armstransfers>
26. International Monetary Fund. (n.d.). Access to economic and financial data. Available at: <https://data.imf.org/en>
27. Global Macro Database (GMD). (n.d.). Available at: <https://www.globalmacrodata.com/>
28. Macrotrends. (n.d.). Macrotrends – The premier research platform for long term investors. Available at: <https://www.macrotrends.net/>
29. Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística. (n.d.). Finanças públicas. Available at: <https://www.ibge.gov.br/estatisticas/economicas/financas-publicas.html>
30. Statsmodels Development Team. (n.d.). statsmodels.regression.linear_model.OLS. Available at: https://www.statsmodels.org/dev/generated/statsmodels.regression.linear_model.OLS.html

Дата надходження статті: 13.01.2026

Дата прийняття статті: 04.02.2026

Дата публікації статті: 27.02.2026